



Fig. 1. Hørsholm. C. F. Hansens kirke, set fra vest.

H.M. 1940

HØRSHOLM KIRKE OG † SLOTS KAP ELLER PÅ HIRSCHHOLM LYNGE-KRONBORG HERRED

Hørsholm kirke, der indviedes 21. september 1823¹, skylder sin usædvanlige og male-
riske beliggenhed på en langstrakt holm i søerne sydligt i Hørsholm by, at den blev
arvtager til det yngste slotskapel på Hirschholm. Christian VI. gav 27. november 1739
alle, der ville bosætte sig ved slottet, rettigheder som købstadborgere (noget som aldrig
fuldt ud blev anerkendt) med Birkerød til sognekirke »sålange ingen kirke sammesteds
er anlagt og opbygget«².

Sognet oprettedes ved reskript af 14. januar 1784, da Hørsholm, som tidligere hørte
under Birkerød (jfr. p. 918), sammen med Rungsted, Vallerød og Smidstrup under navn
af Hørsholm sogn blev anneks til Søllerød (Københavns amt), hvis præst skulle prædike
i slotskapellet; men fra 7. maj 1790 fik Hørsholm egen præst. Den 21. oktober 1796 fik
arbejderne i Usserød bomuldsfabrik kongelig tilladelse til at søge Hørsholm kirke og
bestandig tilhøre dette sogn, men således at tiendeafgiften fremdeles skulle tilhøre Birke-
rød sognekald³. Slotskapellet fungerede som sognekirke til 1820, da man i Brønsholms-
dals fabrikker (p. 1003) — til dels med inventar fra kapellet — indrettede et midlertidigt
kirkerum, som var i brug, til C. F. Hansens kirke indviedes. Ved kongeligt reskript af
19. juli 1844 overtoges kirken og dens vedligeholdelse af det offentlige⁴.

Den nuværende kirke ligger midt på gårdspladsen i 1700'ernes †slotsanlæg, hvoraf det

ældste sluttede sig til en renæssanceborg. Dennes hovedbygning, »Røde hus«, lå på en bakke umiddelbart nord for kirken; bakken eller »bjerget« udplaneredes samtidig med husets nedrivning vinteren 1736—37⁵, og dermed må resterne af det middelalderlige Hørningsholm være fjernet. En udgravning 1941 viste, at den nuværende, meget langstrakte holm i middelalderen bestod af to holme, skilt af en voldgrav (lige syd for kirken, sml. fig. 2), og at vandstanden da var 1,7 m højere end nu. Den fugtige, opfyldte grund omkring den middelalderlige borgs to holme inddrog i 1700-tallet som byggeplads for de store slotsanlæg, et forhold, der til stadighed medførte store skader på bygningerne efter få års forløb (sml. p. 990).

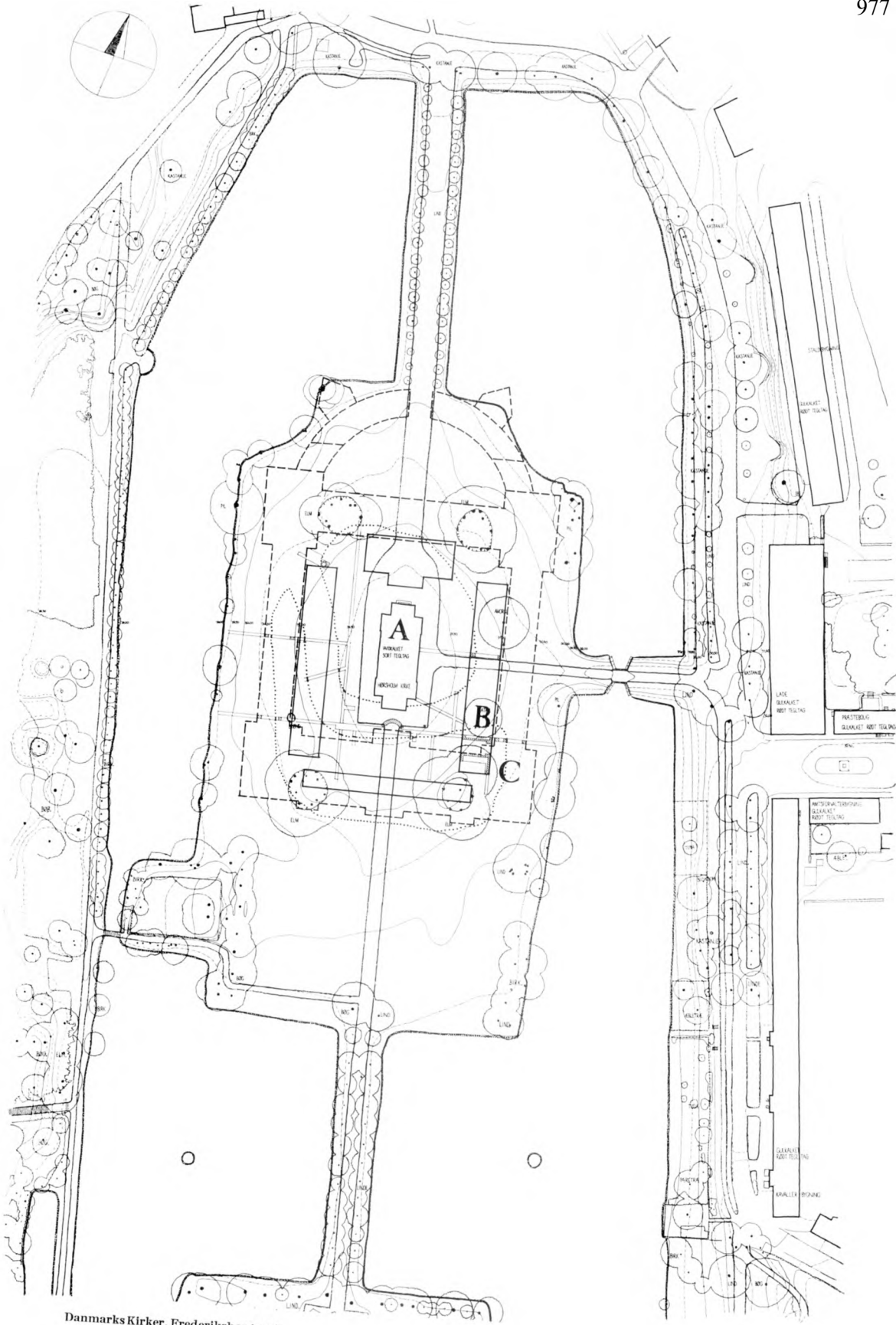
Hørningsholm ejedes 1305 af Jon Jonsen Litle, som døde 1307, og derpå af datteren fru Cæcilie indtil hendes død samme år; i testamentet nævner hun sin præst⁶. 1391 erhvervedes Hørningsholm af dronning Margrethe og forblev derefter i kronens eje. Frederik II., i hvis tid borgen er kendt under navnet Hørsholm, opførte 1577—82 to bygninger: en to-etages, kaldet »Hvide hus«, og vinkelret derpå en tre-etages, det førnævnte »Røde hus«, der lå på henholdsvis vest- og nordsiden af banken.

Af de ældste inventarier (1600, 1641)⁷ fra dette slot, som stort set forblev uændret til et stykke ind i 1700'erne — kun navnet fortygkedes efterhånden til Hirschholm — fremgår intet, som tyder på, at det har rummet et kapel. Frederik IV. overlod det 1701 (med underliggende sogne: Birkerød, Blovstrød og Karlebo) til dronning Louise. Ved hendes død 1721 gik det i arv til kronprins Christian, men ved sin tronbestigelse 1730 skænkede han det til sin dronning Sophie Magdalene. I deres tid gennemførtes overvældende byggearbejder, som flere gange ændrede anlæggets karakter totalt; to slotskapeller omtales, det ældste i funktion fra 1725—36⁸, det andet fra 1739⁹ til o. 1820. Det ældste kapel hører sammen med de byggearbejder, der synes gennemført efter J. C. Kriegers tegninger 1723—26; det »hvide hus« forsvandt og det »røde hus« blev hovedfløj i et firlænget anlæg, hvis tre andre, lavere liggende fløje bestod af to een-etages længer i øst og vest samt et orangeri, kronet af et klokketårn, i syd; hovedbygningen blev sat i forbindelse med fløjene i øst og vest ved smalle »længange«. Kapellet (p. 990) indrettedes i østfløjens sydende, ved porten ud for broen til ladegården.

Allerede 1728 blev orangeriet nedrevet for at give plads til en ny hovedbygning, der rejstes 1731—32 efter udkast af J. C. Ernst. Næppe var denne indviet, før man efter L. Thurahs planer tog fat på at ændre midtpartiet og udvide det mod øst og vest med to pavilloner, hvoraf den østre kom til at rumme et nyt slotskapel (p. 992). Disse pavilloner påbegyndtes efteråret 1736, og samtidig faldt dødsdommen over det »røde hus« og de to kun 10 år gamle længer i øst og vest, til fordel for et nyanlæg ved Thurah. Dette anlæg fik adgang fra nord, og vinteren 1736—37 blev den dæmning, som endnu fra nord giver adgang til C. F. Hansens kirke (p. 978), piloteret og anlagt. Allerede 1739, på kongens navnedag 14. maj, kunne man ved en stor fest indvie Thurahs færdige anlæg, mens selve kirkeindvielsen ved biskop Peder Hersleb fandt sted tre dage senere; udgifterne til kapellets bygning og indretning afholdt dronningen af chatolkassen.

End ikke dette pragtanlæg af et vandslot tilfredsstillede fuldt ud det byggelystne kongepars krav, og 1743—44 gennemførte Thurah en forhøjelse af slottet og visse ændringer, blandt andet større trappehuse i slotsgårdens sydhjørner. Mens forhøjelsen ikke greb ind i kapellets indretning, berørtes dets adgangsforhold tilsyneladende af det sydøstre trappehus.

Fig. 2. Hørsholm. Slotsholmen med C. F. Hansens kirke (A). 1:2000. Opmålt 1959 af Kunstakademiets elever ved Mogens Brahde. Herpå er indtegnet: 1. De ved udgravningen 1941 fremdragne spor af de middelalderlige borgeholme adskilt af voldgrav (prikket linje) og søgegrøfter med fundamentrester af senere bebyggelse (skraveret). 2. Slotsanlægget, som fuldførtes omkring »Bøde hus« 1726 (fuld streg, kapellet lå ved B). 3. Det sidste slotsanlæg (stiplet linje, kapellet lå ved C).



Danmarks Kirker, Frederiksborg amt

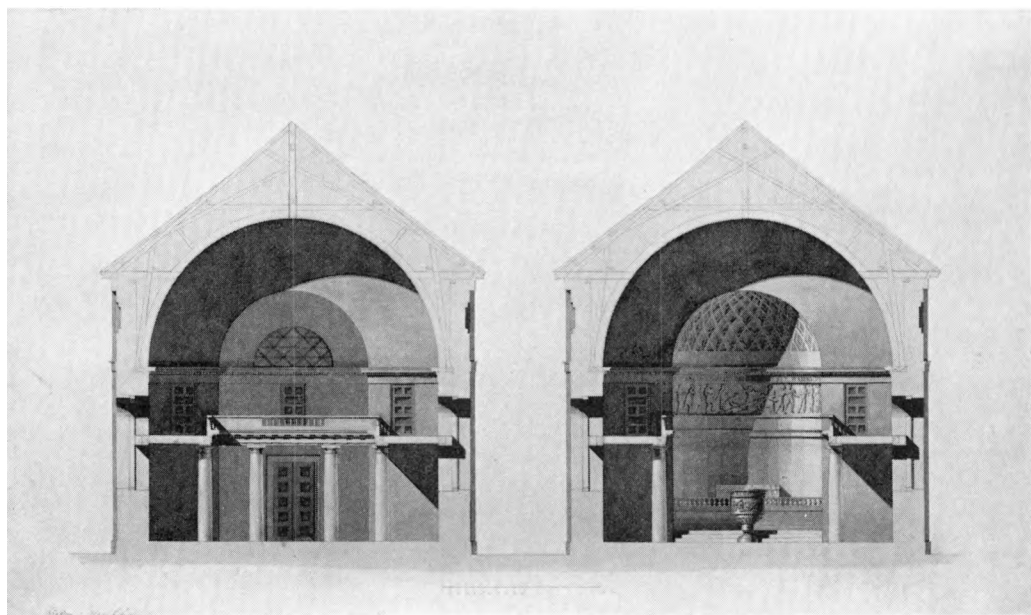


Fig. 3. Hørsholm. C. F. Hansens projekt nr. 2. Snit, set mod nord og mod syd. 1:300. Sml. fig. 4—5.

Efter Christian VI.s død 1746 på Hirschholm, beholdt dronningen slottet, hvor hun boede hver sommer til sin død. Samme år holdt Christian VII. hof på slottet, hvor mange af Struenses kabinetsordrer er underskrevet, og det var her, dronning Caroline Mathilde 7. juli fødte prinsesse Louise Augusta, som døbttes i slotskapellet. Med Struenses fald forlod hoffet slottet, som derefter stod øde og hurtigt forfaldt. Frederik VI., der havde bitre barnsdømsminder fra Hirschholm, dømte slottet til nedrivning og bestemte, at materialerne skulle benyttes til Christiansborg. Hertil afleveredes allerede 1790 en del sager (gardiner, stoleovertræk etc.), der kom i brug ved kronprinsesse Maries formæling¹⁰. 1810—12 blev slottet nedrevet, men kirkefløjen sparede i sidste øjeblik, fordi en kongelig resolution af 3. januar 1812³ bestemte, at kapellet skulle blive stående som sognekirke (sml. p. 975). 1813 gennemførte man en nødtørfte istandsættelse¹¹; denne viste sig helt utilstrækkelig, og 1816¹² var der bevilget 16—20.000 rdl. til en hovedreparation, som dog aldrig kom igang, fordi kongen rettede sig efter slotsbygningskommissionens indstilling af 30. april 1817 om nedrivning¹³ og approberede C. F. Hansens tegninger til en ny kirke (p. 982).

Dødsdommen over det særprægede slotskapel eksekveredes i vinterhalvåret 1820—21¹, og de materialer, som ikke kom til interimskirken på Brønsholmsdals fabrikk (p. 1003) eller til den nye kirke, solgtes til sidstnævntes fordel ved to auktioner, 25. oktober 1820 og 25. februar 1821¹⁴.

DEN NUVÆRENDE KIRKE

Inden man 1816 gik igang med den istandsættelse af slotskapellet, hvortil en stor bevilling forelå, overvejedes sagen endnu engang i slotsbygningskommissionen; dette resulterede som allerede nævnt i en indstilling til kongen, hvori kommissionen anbefalede nedrivning af kapellet, da selv en hovedstand-

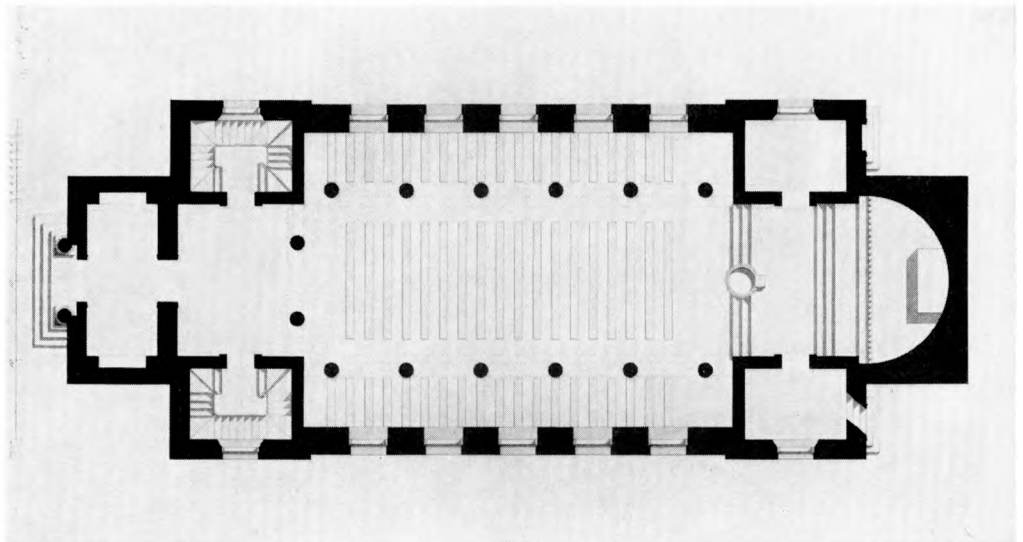
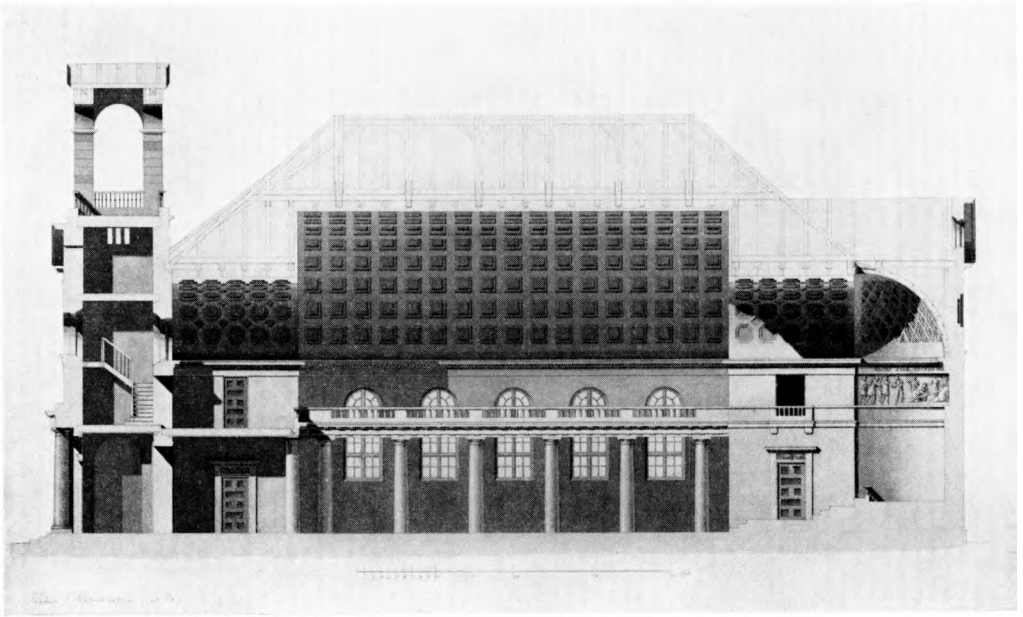


Fig. 4—5. Hørsholm. C. F. Hansens projekt nr. 2. Langsnit og plan. 1:300. Sml. fig. 3. Dette projekt blev valgt som grundlag for den nuværende kirke (p. 978).

sættelse ikke ville hindre store vedligeholdelsesudgifter fremover. Der er næppe heller tvivl om, at denne kirkepavillon efter slottets nedrivning har stået som en torso, der havde svært ved at føre en selvstændig tilværelse. Ud fra indstillingens ordlyd¹³, der er formet af C. F. Hansen, får man dog en lille mistanke

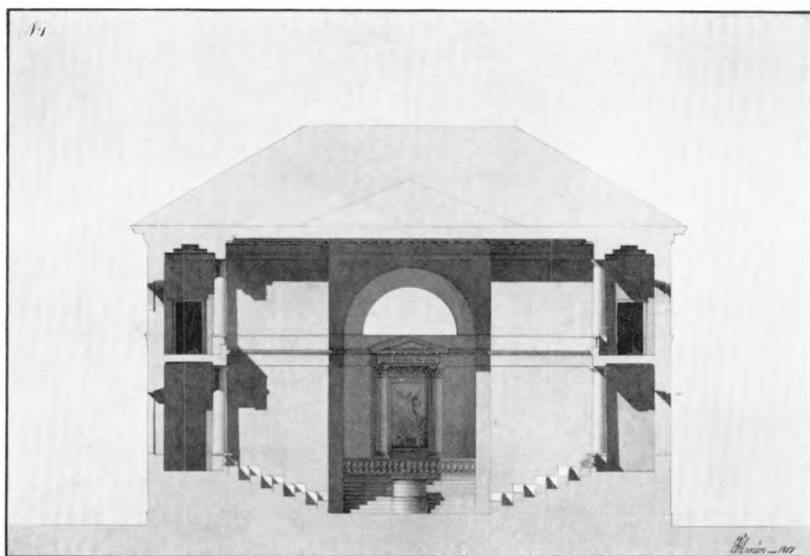


Fig. 6. Hørsholm. C. F. Hansens projekt nr. 1. Tværsnit, set mod syd. 1:300. Sml. fig. 7—8.

om, at overbygningsdirektøren også gerne så sine egne planer fremmet til opførelse af »... en mindre med menighedens størrelse mere passende ny kirke... Jeg Hansen har derfor hoslagt tre [sæt] tegninger til façade, profil og plan af en sådan lille kirke...«. Derefter følger priserne på de tre forskellige bygninger, alle under forudsætning af, at man benyttede mest muligt af materialerne fra kapellet. Som et kuriosum kan bemærkes, at alle tre forslag viser bygninger, der er større end kapellet! Hvis C. F. Hansen med sin nummerering af forslagene (nr. 1—3)¹⁵ har villet antyde sin egen prioritering af projekterne, har kongen ikke taget denne vurdering til følge, han valgte nr. 2. Fælles for de tre forslag (fig. 3—10) er, at bygningens ydre fremtræder som en klart defineret blok, hvor nord-sydaksen er stærkt understreget med mindre fremspring, som rummer henholdsvis indgangsparti med tårn og selve alterrummet. Der spores også stor lighed med hensyn til hoveddispositionen af birummene i forhold til kirkerummet, men i selve udformning og opbygning af kirkerummene er de tre forslag vidt forskellige. Mens projekterne 2 og 3 på hver sin vis er baseret på det treskibede langhus, har C. F. Hansen i nr. 1 arbejdet med et halvcirkulært, amfiteatralsk opbygget kirkerum. Man kunne fristes til heri at se en inspiration fra det gamle slotskapel — ikke mindst, når man medregner opbygningen med de to gange tolv søjler over hinanden — men der er formentlig snarere tale om, at arkitekten har ønsket at skabe et rationelt tilhørrum bygget omkring og med prædikestolen i centrum¹⁶. Bag stolen og højt hævet over denne står alteret som på en scene dannet af de flankerende rum: dåbskapel og sakristi. Den samme opbygning af prædikestol og alter, der går igen i de to andre

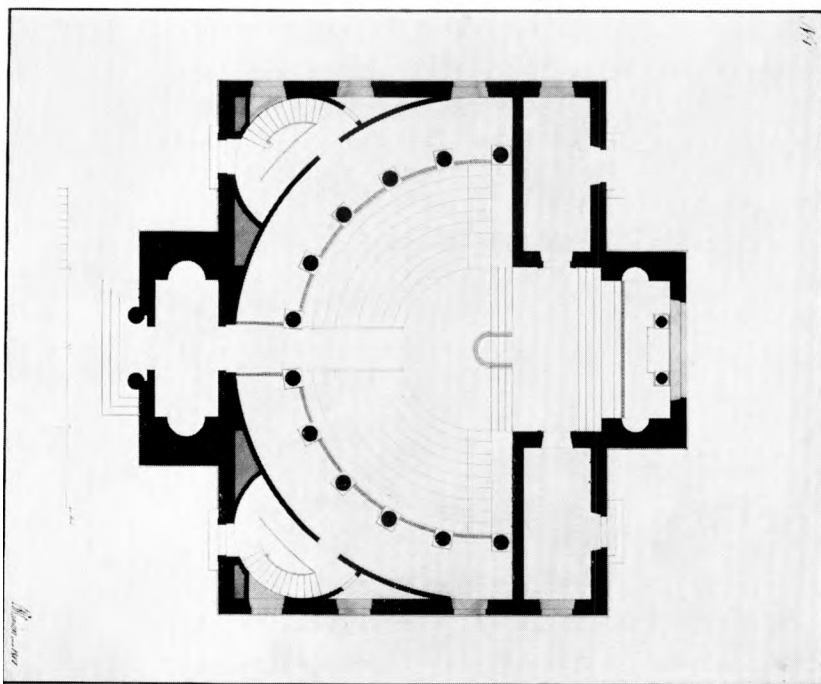
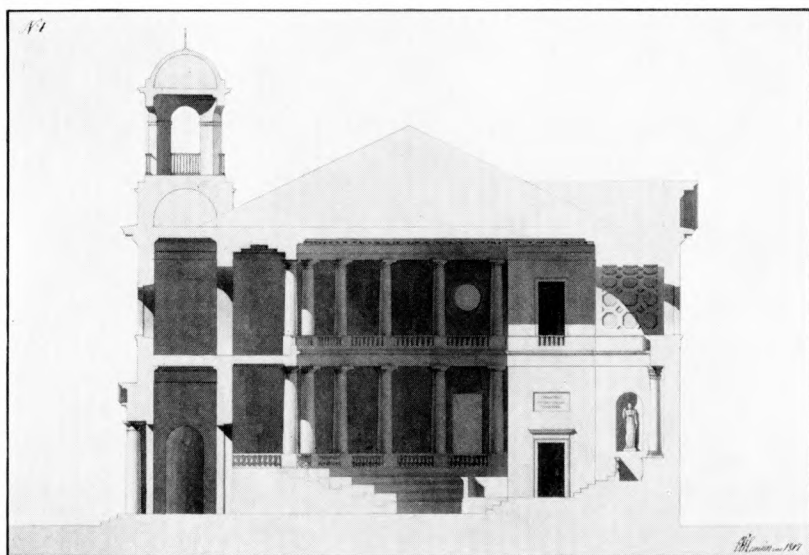


Fig. 7—8. Hørsholm. C. F. Hansens projekt nr. 1. Langsnit, set mod vest, og plan. 1:300. Sml. fig. 6. (p. 980).

Hørsholmprojekter og i C. F. Hansens senere kirker, benyttede han første gang i Københavns Vor Frue kirke (DK. Kbh. By p. 151 ff.), men ingen af disse kirkeinteriører har det samme præg af teaterscene, fordi gallerier eller pulpiturer slører sceneindramningen.

Projekt 2, som kongen valgte, er i plan og ydre stærkt påvirket af arkitektens arbejde med Københavns Vor Frue: forhallen (i nord) flankeret af trapper, koret (i syd) af dåb og sakristi overbygget af loger eller lukkede stole og med en halvcirkulær alterplads, der dog i modsætning til Vor Frues fremtræder med retkantet ydre. Birummene manifesterer sig i bygningens ydre som risalitter med retkantede vinduesåbninger over for kirkerummets store, rundbuede vinduer. Den indre opbygning er derimod meget forskellig fra Vor Frue og senere kirkeprojekter. Fra den første har han ganske vist gentaget overdækningen med den store tøndehvælving, men resultatet er helt anderledes, fordi det treskibede anslag i Hørsholmplanen ikke er fastholdt i opbygningen; de to rækker af kraftige søjler bærer ikke overvægge for et selvstændigt overdækket midtskib, men kun balkoner eller gallerier, der indordner sig under det store halv-runde hvælv, som spænder fra ydervæg til ydervæg. Disse kraftige søjlebårne gallerier, af overordentlig stor arkitektonisk virkning, men uden konstruktiv betydning for bygningen, træffes i C. F. Hansens verdslige arkitektur og i det til Københavns arresthus knyttede kapel, der indviedes 1815 (og nu er helt ombygget).

Arbejdet med kirkens opførelse strakte sig over tre år, og der er bevaret et fuldstændigt regnskab med oplysninger om materialer, leverandører og håndværkere¹⁷. Arkitekten inspicerede nogle gange årligt byggepladsen, hvis ledelse var betroet konduktør Holgreen. Byggeriet indledtes efteråret 1820, da muremester R. Ulrichsen og tømrermester I. H. Benckes folk begyndte nedbrydningen af slotskapellet, rensede de gamle sten og opskar tømmeret til buestillinger og stilladser; samtidig var stenhugger C. Dantzers mandskab igang med tilhugning af sokkelsten og vindues-»schambrangers« [indfatninger]. Stenbeholdningen fra kapellet anvendtes til pulpiturernes overkant, og derover benyttedes Flensborgsten, som kom med skib til Rungsted. Bencke fik ni læs tømmer fra Frue kirke og afbandt tagværkerne sideløbende med murerarbejdet, således at man kunne holde rejsegilde i midten af oktober 1821. Façadebehandlingen med sandstens »gliden«, vel den kvaderagtige fugning på alter- og tårnpartierne, fulgtes op, arkitrav og hovedgesims muredes, og inden årets udgang var bygningen under tag, tækket med sortglaserede sten fra Karlebo værk på Prøvelyst. Tømrerens arbejde i kirkens indre afsluttedes oktober 1822; det omfattede blandt andet trapper, gulve i alle birum og loger, beklædning af søjler (der er bygget op omkring en stolpe), påsætning af drejede kapitæler, gesims med drejede brikker under »sparren kopperne« og balustre i rækværket. Sideløbende hermed begyndte mureren at pudse vægge »med fin sandstok«, røre den store »gevløvt« med tøndebånd og »pudse efter cirklen«, mens de mindre hvælv fik kassetterne pudset med »brukne hjørner«; så fulgte gulvet med Bornholmsandsten i forhallen, gule »sandstensbånd mellem kolonnerne« og svenske

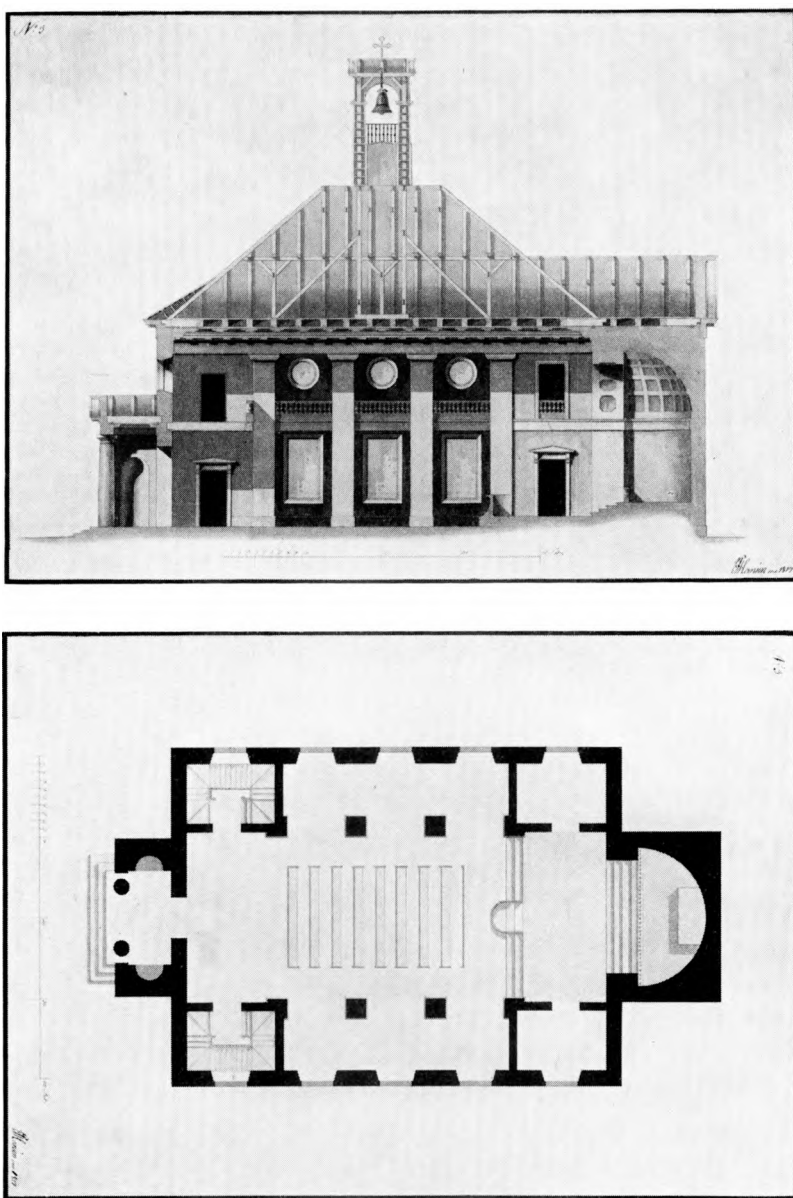


Fig. 9—10. Hørsholm. C. F. Hansens projekt nr. 3. Langsnit, set mod vest, og plan. 1:300. (p. 980).

fliser (grå og røde Ølandssten) i skibet samt ottekantede, flammede og firkan-
tete, sort-hvid-grå marmorfliser i henholdsvis kor og apsis. Stukkatørarbejdet
(gesimsfriser, dørstykker etc.) leveredes af de italienske gipsere eller billedhug-
gere, Vincenzo Romanelli og P. Brilli, og opsattes af murmesteren¹⁸. For glar-
mesterarbejdet stod H. F. Kröll, der benyttede glas fra kapellets gamle vinduer
og nyt engelsk kronglas nr. 1. Af andre håndværkere skal nævnes snedker F.



Fig. 11. Hørsholm. Indre, set mod syd.

E. M. 1968

Ihle og maler Carl Ekström, der leverede inventar og malerarbejde. Udvendig blev hovedgesims og tårn strøget fire gange og strøet med sand (for at efterligne sandsten), indgangsportalen fik tre gange stenkulør, dørfløjene »egekulør« og tårnets jalousier grøn farve. Indvendig blev væggene limfarvede, formentlig som nu i okkergult, mens gesimser, hvælv og træværk holdtes i hvidt; søjlerne blev malet fire gange, formentlig med marmorering som den nuværende, der er grå med blåsorte og brune årer.

Næppe var den festlige indvielse 21. september 1823 tilende¹⁹, før man opdagede store svampeangreb. Først i syd (over den opfyldte voldgrav), senere i nord ved indgangen og 1829 alle vegne i hele kirkebygningen. Store reparationer på træsøjler og inventar fulgte slag i slag, og birummenes trægulve udskiftedes med mursten, uden at man dog synes at være kommet ondet til livs; med samme formål blev der 1837 lagt stenbro rundt om kirken, så vandet lededes væk fra kirkemurene³.

Egentlige ændringer i C. F. Hansens kirkeindretning er gennemført 1883, da det lille rum vest for koret, dåbskapellet, omdannedes til ligkapel, 1884, da



Fig. 12. Hørsholm. Indre, set mod nord.

E. M. 1968

stolene deltes midtover, således at kirkerummet fik midtgang²⁰, og — som en direkte følge heraf — prædikestolens flytning fra kirkens midtakse til korets vestre side 1907²¹, en forsøgsvis ordning, som dog endnu samme år gjordes permanent, idet hullerne i kortrappen, hvor stolen havde været indfældet, lukkedes med trinsten. Samtidig blev korets ovenlys stærkt udvidet og forsynet med en større stukramme²².

Farveholdningen i kirkens indre er næppe undergået store ændringer (sml. p. 984), udvendig derimod har man ved hvidkalkning helt fjernet den virkning af grå sandsten, som C. F. Hansen efterstræbte, og som nu kun anes i tårnets øverste stokværk; yderdørene, der synes at have stået i egetræsådring, er nu brune ligesom vinduerne. En indskrift i bronzekapitæler over hovedindgangen: »Min Fred giver jeg eder«, er opsat 1904²².

INVENTAR

Alterbordet, fra kirkens opførelse følger apsidens runding og er beklædt med brædder, 102 cm højt, 268 langt og 114 cm på bredeste sted, udført af I. H. Bencke, København. N. P. Dantzers enke leverede 5 $\frac{1}{8}$ kvadratalen Bremer-

plader, og stenhugger I. F. Scheller tilhuggede dem. Carl Ekstrøm marmorerede »alterdisken« forneden med oliefarve¹.

Alterklæde, nyere, af rødt fløjls med guldgaloneret, latinsk kors. 1823 leverede tapetmager L. Dujardin et rødt fløjlstæppe. Samme år betaltes Sophie Schiff født Loria⁶² for *altertæppe*-broderi, og H. J. Loria og co. for karmoisin fløjls og tønderkniplinger¹.

På alterbordet står ingen altertavle, men et *gipsrelief* er muret ind i østvæggen over bordet og under gesimsen. Det forestiller nadverens indstiftelse og er en kopi af det relief, Thorvaldsen 1820 modellerede til Vor Frue kirke i København; her skulle det hænge i koret over indgangsdøren til søndre skriftestol, hvor de endelige marmoreksempplarer opsattes 1844 (jfr. DK. Kbh. By I, 218 f.)²³. Hørsholm kirkes relief betaltes 1822 med 30 rdl. til gipsen C. Antoinette¹⁸, og det transporteredes med båd fra København til Rungsted¹. 1861 måtte inskriptionen på alteret males²¹; hermed tænkes sikkert på den indskrift, som ses i gesimsfrisen på væggen over alteret. Med forgyldte versaler læses siden 1889²⁰, da finansministeriet over for Meldahl billigede den nuværende indskrift: »Denne kalk er det nye testament i mit blod«.

Altersølv (fig. 13—14). *Kalk*, 1822, 26 cm høj, cirkulær fod med bladornament, riflet knop, og bæger hvilende i bladkrans, forgyldt indvendig og på mundingsranden. Under bunden mestermærke MD i oval, muligvis for Mads Sørensen Drejer, Hillerød, og Københavns bymærke. Samtidig *disk* med stempler som kalkens. *Vinkande* svarende til alterkalken, 30 cm høj; på fodens lodrette kant graveret: 12 lod, stemplet som kalken. *Oblatæske*, 1864, glat, med graveret cirkelkors på låget, under bunden mestermærke for Conrad Christian Fredrik Schrøder (Bøje 965) og Københavns bymærke, og med graveret skriveskrift: »Tilhører Hørsholms Kirke«.

En *alterkande* af sort, kongeligt porcelæn med guld kors anskaffedes 1873²⁰. Nu ude af brug.

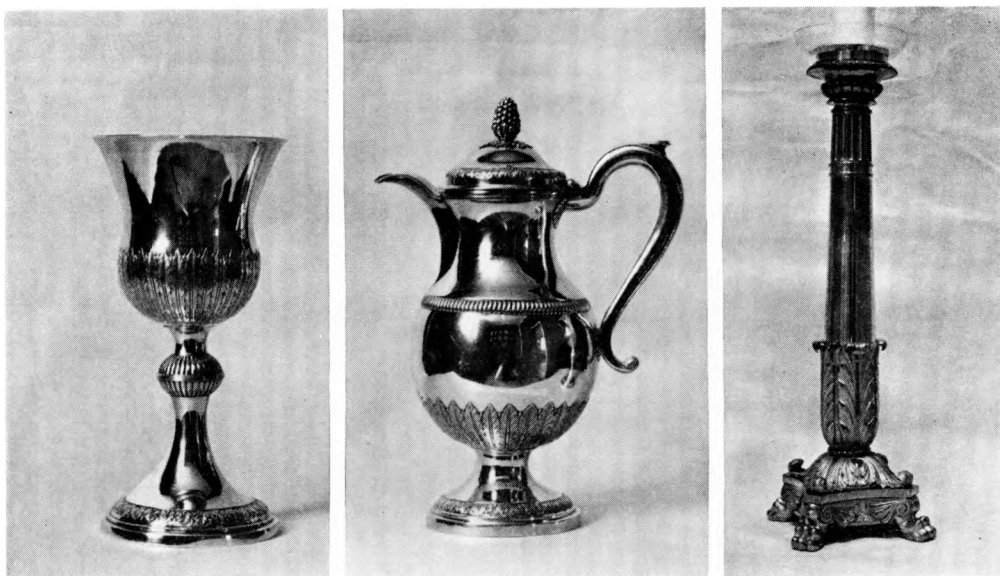
Alterstager 1) (Fig. 15), af messing, udført af gørtlermester K. P. Dalhoff, som også havde leveret modellerne dertil¹. Stagerne er 63 cm høje og svarer til dem, billedhugger C. C. Peters 1858 udførte til Vor Frue kirke i København (DK. Kbh. By I, 186), formentlig kopier af de ægte forgyldte kandelabre, Dalhoff havde leveret ved denne kirkes indvielse 1829²⁴.

2) Syvarmet, skænket 1932, af messing, i samme stil som nr. 1; en tilsvarende er nu [1968] ikke til stede.

To *kandelabre*, af messing, 200 cm høje (foden 40), svarer til alterstagerne og er formentlig også udført af Dalhoff; foroven en flad lyseskål med fem svungne arme, hvori elektriske pærer²⁵. I koret.

Alterkrucifiks, af elfenbenstonet gips, 22,5 cm højt, på ibenholtskors.

Alterskranke, 1823, vistnok af støbejern, tværs over koret, med otte standere,



E.M. 1968

Fig. 13—15. Hørsholm. 13—14. Alterkalk og vinkande muligvis udført af Mads Sørensen Drejer, Hillerød, 1822. 15. Alterstage af K. P. Dalhoff (p. 986).

hvorover en vandret liste med små, tæstillede, latinske kors, som bærer overliggeren. H. Meldahl — vel jernstøber Heinrich Joachim Meldahl, arkitekten F. Meldahls fader — fik betaling for gitterværket for alteret med dør¹; bronzeret som oprindeligt.

Døbefont (fig. 16) 1751, af træ; omtales i inventariet 1769 som en ny dåb eller font af træ og billedhuggerarbejde, hvidlakeret og forgyldt til at sætte på hvad sted, som forlanges, anskaffet 1751²⁶. Fonten er 87 cm høj med oval fordybning til dåbsfad. I skibet, lige neden for koret. Udført til † slotskapel.

Dåbsfad, nyere? (sml. p. 998), af messing, ovalt, glat. *Dåbskande* af samme materiale, balusterformet med bred tud.

Prædikestol, af eg, (fig. 17) af snedker F. Ihle, København, »efter angiven tegning«²⁷, vel af C. F. Hansen. Den cylinderformede stol er ganske enkel, prydes kun af en båndomvunden palmebladkrans i hvis midte en alterkalk med en oblat. Billedhuggerarbejdet udførtes af Valter Delwas, og gørtler G. Licht leverede de 46 messingbogstaver, som danner indskriften i stolens frise: »Christi evangelium er en Guds kraft til saliggørelse«. Stolen står i blank eg med forgyldning på ornamentene; håndliste og bogpult er betrukket med rødt fløjl. Siden 1907 i korets sydside ved overgangen til skibet, men oprindelig midt på kortrappen (jfr. fig. 3,5); 1905 henstillede synet, at prædikestolen flyttedes til den vestlige side af koret, da den skyggede for alteret²² (jfr. p. 985).

Stolestaderne (sml. fig. 11) er glatte bænke med udsavede armlæn og svagt



E. M. 1968

Fig. 16. Florsholm. Døbefont 1751 (p. 987).

skrånende rygstød. Snedker F. Ihle udførte 30 kirkestole med døre og beslag og 19 kirkebænke tillige med to stykker sammenstemt panel med afkehlede fyldinger og rammestykker for enden af stolene indvendig¹. 1872 forsynedes stolestaderne med passende skråpulte og derunder skruer til hatte. 1884 leverede snedkermester Dohse, Hørsholm, overslag over en af menigheden og præsten ønsket deling og omflytning af stolene, hvad der medførte ændring af 12 kirkestole, som skulle overskæres, så at de blev til 24, der forsynedes med nye understykker og drejede rosetter. Samtidig fjernede man dørene, som dog anbragtes på kirkens loft, så at de på forlangende kunne bringes tilbage til deres oprindelige plads²⁸. Bænkene er lysegrå med brune fodlister og rosetter; sæderne

er i ny tid forsynet med bænkehynder af blåt klæde.

Dørfløje fra kirkens opførelse. To ens hoveddøre i nord til forhallen og til kirkerummet, hver med fem profilyldinger, de nederste i yderdøren med ståltrådsnet og lemme. Også de fire døre i kirkerummet og de fire på gallerierne er fyldingsdøre med en lille fals i stedet for profil; førstnævnte har kraftige, glatte gerichter, frisefelt med mæanderbort og kraftigt udladende arkitrav over æggestav.

Orgel, 1932, fra Th. Frobenius, 19 stemmer, fire koblinger, to manualer og pedal; med spillende façade.

†*Orgel*. Orgelbygger Hans Frederik Oppenhagen fik 1822 et forskud på 200 rbd. til fortsættelse af orgelets reparation²⁹, som også varede en del af det følgende år³⁰. Fire »Degger« allunskind var brugt til bælgene og »vindlagene«, desuden metalplader til ti af de største piber, som var borte; klaviaturet var istandsat og forandret hjemme hos orgelbyggeren. En løs, udateret kvittering blandt regningerne fra 1820 opviser en udgift på 45 rbd. for at nedtage et orgel i Hirschholm slotskirke »im bester Ordnung«¹. 1876 anviste finansministeriet 290 kr. til orgelbygger Daniel Köhne for hovedstandsættelse af orgelet²⁰.

Pengeblok, 1700'rne, sandsynligvis fra den første kirke, af eg, beklædt med vandrette jernbånd, pengetragt i låget, som er helt af jern og lukkes ved hjælp af to bånd med hængelåse. 53 cm høj, dækket af et tykt lag gul maling. Blokken

har stået i det nedbrudte slotskapel og flyttedes til Brønsholmsdal 1820 (jfr. p. 1003); ved overflytningen til C. F. Hansens kirkebygning forfærdigedes en fod under den¹. Nu i skibet, øst for indgangen.

Seks *salmenummertavler*, fra sidste halvdel af 1800'rne, med svejftet topstykke og nummerplader af træ til at hænge på små søm. Hvidmalede, »Før Prædiken« og »Efter Prædiken« med sort fraktur³¹.

Belysning. To firsidede, trapezformede lygter med gitter og bladrække foroven, træspir over trækhul, nu også til elektrisk lys. Over de to døre, der fører til gallerierne. Ti ampler fra kirkens opførelse hænger mellem de søjler, der bærer galleriet.

Kirkeskib, 1861, »Sømandens Minde af Rungsted«, orlogsfregat med 12 kanoner; rigningen er et koffardiskibs.

Bygget af skibstømrer F. W. Bentzen, Helsingør, tilrigget af matros Svend Chr. Jensen; givet af 27 søfolk og fiskere i Rungsted, repareret 1881 og 1924³². Midt i skibet.

*Sejerværk*³³. Døgngangværk med stiftgang, kvarter- og timeslagværk anbragt i forlængelse af hverandre i smedet, med kiler samlet smedejernsramme (længde 126 cm, bredde 51 cm, højde 67 cm), kronet af pyntespir, udformet som dobbeltvolutter. Bortset fra rammen og enkelte andre dele fremtræder værket som resultatet af en radikal fornyelse 1937 ved F. Bertram-Larsen. Allerede 1878 havde P. Chr. Louw »fornyset, omarbejdet og repareret« uret²⁰. En tidligere hagegang blev da erstattet med stiftgang. Tillem্পningen af det gamle urværk til den nuværende kirkebygning foretoges 1822¹ af smedemester F. Cumann, København, som har signeret og dateret kvarterslaghammeren. På timeslaghammeren er indhugget C. K. 1663, utvivlsomt en signatur for urmageren Christoffer Klet, der må have forfærdiget værket. Dele, der i 1937 udskiftedes i dette, opbevares i urkammeret, deriblandt gangværkscentralstiveren, som har spor af urets oprindelige spindelgang med foliot. Værket står i øverste tårnrum umiddelbart bag skiven. På dennes bagside læstes 1937: Forfærdiget i Kaaber af Jacobsen Aar 1822. Malet af Ekström 1822. 1869 Malet af Kanitz.



E.M. 1968

Fig. 17. Hørsholm. Prædikestol fra kirkens opførelse (p. 987).

Klokker. 1) 1724, med versaler mellem øvre akantusbladbort og grenfyld med store blomster: »Me fecit Frederich Holtzmann Hafniæ 1724 Gloria in excelsis deo« (»mig gjorde F. H. i København. Ære være Gud i det højeste«)³⁴, 68 cm i tv. Klokken hang 1725 i tårnet over orangeriet⁸ og var omstøbt af en gammel klokke fra Rungstedgård³⁵. Nu i tårnets øverste, åbne stokværk.

2) 1739, med versaler mellem akantusbladborter: »Me fecit Iohann Barthold Holtzmann Hafniae Anno 1739« (»mig gjorde I. B. H. i København i året 1739«), 58 cm i tv. Ophængning som nr. 1. Begge klokker har slaghamre til urværket, den fra 1739 slår kvarterslag, den anden timeslag.

Klokkestol, forfærdiget 1822¹⁴ af I. H. Bencke, København, med nyere vuggebomme, tre lodrette stolper med dobbelte skræstivere i syd og nord.

Mindetavle over faldne 1848—50 og 1864, af hvid, sortåret marmor i ege-træsramme, 130 cm høj, med fordybede versaler. 1914 flyttedes tavlen fra en mindehøj på kirkegården ind i kirken, hvor den nu er opsat på tårnrummets vestvæg²².

DET FØRSTE SLOTSKAPEL 1725-36

Slotskapellet, der indrettedes i og samtidig med opførelsen af østre længe i det anlæg, som byggedes i tilslutning til »Røde hus«, og som tilskrives Krieger (sml. p. 976), var under arbejde 1725 og blev formentlig indviet kort efter Mikkelssdag (d. e. 29. september), da snedkerarbejdet skulle være færdigt⁸. En usigneret og udateret plan i Københavns Stadsarkiv³⁶ viser, at kirkerummet var indrettet i fløjens sydende lige nord for porten, hvorigennem der var adgang til slottet fra ladegårdssiden; det er således kirkens sydvæg, der blev fremdraget ved gravningen 1941 (p. 976). Det rektangulære rum havde seks fag vinduer i østre langmur³⁷ og et hvælvet træloft over en kraftig »gesims eller karnis« båret af pilastre, således som det fremgår af fig. 18, en tegning, der ledsagede tømrermester Hans Georg Welsch' overslag for arbejdet på kirkefløjen efter den af majestæten approberede tegning⁸. Kirkerummet, der tilsyneladende har været malet i farver som inventaret og været forsynet med flisegulv, var ifølge den førnævnte slotsplan møbleret ganske traditionelt, således som det er antydnet på fig. 18. — Majestæternes vej til kirken har været alt andet end komfortabel; den gik (fig. 2) fra »det røde hus«, gennem en ny løngang (dvs. en lav korridor-bygning) til østfløjens nordgavl, ned i dennes store kælder og videre til den lille kælder, hvorfra de ad en trappe dukkede op gennem gulvet i den kongelige stol, som stod ved sydvæggen.

Til brug for kirken blev der i tårnet over orangeri og væksthushus (slotsanlæggets sydføj) anbragt en klokke og et urværk (sml. p. 989f).

Næppe var det nye slotskapel taget i brug, før den dårlige byggegrund med-